ห่อใบไผ่ผูกด้วยหญ้าหนวดมังกร :
Hayao Miyazaki's *My Neighbor Totoro*

อาจารย์ ดร.สายัณห์ แดงกลม[*]

ชื่อเสียงของ Hayao Miyazaki ซึ่งกระฉ่อนไปทั่วโลกจนถึงขั้นเปรียบเปรยให้เป็น Walt Disney ของทางตะวันออกนั้น นอกจากจะมีเหตุผลทางความบันเทิงที่ภาพยนตร์การ์ตูนมอบสู่ผู้ชมแล้ว ยังประกอบไปด้วยสาระซึ่งเนื้อเรื่องถ่ายทอดออกมา ผลสำเร็จที่แท้จริงไม่ใช่การคงเนื้อหาในความบันเทิง หรือ*แทรก*ความบันเทิงเข้าไปในเนื้อหา แต่คือศิลปะการประสานองค์ประกอบทั้งสองเข้าด้วยกันอย่างประณีต กลมกลืน ผลงานของ Miyazaki จึงสามารถดึงดูดสายตาของผู้ชมในวัยเยาว์และเรียกร้องความสนใจจากผู้ชมในวัยวุฒิสูงขึ้น สารถูกสื่อออกมาโดยปราศจากการประกาศอย่างโจ่งแจ้ง เนื้อหาต่างจากเรื่องบทเรียนศีลธรรม ศิลปะการเล่าเรื่องของ Miyazaki คือ*ตำราภาพ*อันแท้จริงที่ควรชมและเรียนรู้ *My Neighbor Totoro* (1988) ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ดูเหมือนจะประมวลสุนทรียศาสตร์พื้นฐานบางอย่างในผลงานต่าง ๆ ของ Miyazaki โดยยังรักษาประเด็นเฉพาะเรื่องไว้ จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ทำอย่างไรศิลปะแขนงที่ 9 ซึ่งเหมือนเป็น*เรื่องของเด็ก*จะสามารถเข้าถึงผู้ชมในวุฒิภาวะที่กลไกความคิดซับซ้อนจนเกินกว่าจะเล็งเห็น*สาระ*ในความสนุกสนานของการ์ตูน ทำอย่างไรจึงจะ*แหวกแนว*ด้วยเนื้อเรื่องธรรมดาสามัญ และสร้างเอกลักษณ์จากเสน่ห์ของลักษณะดังกล่าว

ในโพรงของจินตนาการ

เรื่องเล่าถึงการย้ายมายังบ้านใหม่ในชนบทของพ่อและลูกสาวสองคน คือ Mei วัย 4-5 ขวบ และ Satsuki 10 ขวบ เพื่อจะได้อยู่ใกล้กับโรงพยาบาลที่แม่มาพักรักษาตัว นอกจากจะพบกับเพื่อนใหม่ บรรยากาศของที่พักแห่งใหม่ Mei และ Satsuki พี่สาวยังค้นพบ Totoro และสหายน้อยอีกสองตัว (ทั้งสองมีชื่อว่า Totoro เช่นกัน แต่โดยทั่วไปและในที่นี้ใช้เรียก Totoro ใหญ่) ผู้เป็นเสมือน*ภูติเข้า*ที่และเพื่อนบ้านซึ่งมีเพียงเด็กทั้งสองที่ได้เห็น Totoro มีร่างเหมือนนกฮูกหรือนกเค้าแมวตัวอ้วนใหญ่

---

[*] อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขอขอบคุณปิยนันท์ จันทร์รุ่งเรือง สำหรับบทพิมพ์ และอาจารย์ปรารถนา จันทรุพันธุ์ สำหรับการตรวจทาน

หูแหลม ตากลม มีหนวดสองข้าง อ้าปากกว้าง ได้มาช่วยค้นหา Mei ในตอนท้ายของเรื่องเมื่อเด็กน้อยหลงทางจากการพยายามเดินไปหามารดาที่โรงพยาบาลด้วยตนเอง

หนึ่งในแนวความคิดหลักของเรื่องคือโลกในจินตนาการของเด็กที่ผู้ใหญ่มองไม่เห็น เป็นแนวคิดธรรมดาสามัญไม่ได้แปลกใหม่อย่างใด แต่วิธีการสื่อออกมาของ Miyazaki นั้นนิ่มนวลละเอียดอ่อน มีความพิถีพิถัน จนทำให้ลักษณะสามัญอันนั้นคงเส่น่ห์สอดคล้องกับสายตาของเด็กในเรื่อง โลกในจินตนาการของเด็กคือโลกที่เด็กสร้าง*ภาพ*ขึ้นมาจากสิ่งเล็กสิ่งน้อยอันเหมือนจะไร้ความหมาย การย้ายเข้ามาในบ้านใหม่ (ที่ปล่อยทิ้งร้างไว้นาน) จึงเริ่มด้วยการค้นพบตัวประหลาด เล็ก ๆ ดำ ๆ ซึ่งกระจายแตกตื่นไปทั่วยามเมื่อเปิดประตูเข้าไป เมื่อขึ้นไปบนห้องใต้หลังคาขณะที่พี่สาวลงไปแล้ว Mei ยังคงยืนจับจ้องช่องแตกระหว่างผนังไม้ สายตาที่เขม็งขึงขังของเด็กน้อยพยายามที่จะรู้และจับให้ได้ถึงเจ้าสิ่งสีดำที่ฟุ้งลอยหายไปอย่างรวดเร็วว่าคืออะไร เด็กกำลังให้รูปสร้างร่างต่อรายละเอียดซึ่งผู้ใหญ่ไม่เห็นถึงความสลักสำคัญ Mei ตะปบจับไว้ในอุ้งมือได้หนึ่งตัว และประคับประคองเอาลงมาให้พ่อและพี่สาว แต่เมื่อเปิดมือออก เจ้าตัวน้อยประหลาดที่มีชีวิตนั้นก็แบนติดเป็นฝุ่นดำเลอะมือ ครั้นการโยกย้ายตั้งหลักแหล่งเสร็จเรียบร้อย ผู้ชมจะเห็นเหล่าฝุ่นละอองเขม่าต่าง ๆ อพยพออกจากบ้านไปสู่ต้นการบูรใหญ่ใกล้บ้าน คลอด้วยเสียงดนตรีที่ติดตามขบวนออกไป[1]

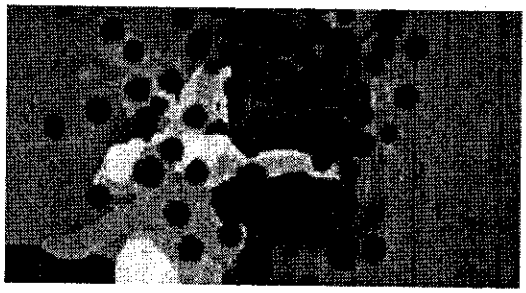

Miyazaki ตีความการมาตั้งรกรากในบ้านแห่งใหม่ที่*เคยร้าง*และถูกปัดกวาดทำความสะอาดให้สอดคล้องกับการเคลื่อนย้ายจากไปของละอองฝุ่นต่าง ๆ ซึ่งเสมือนผู้ที่มาสิงสู่[2] สิ่งสกปรกเหล่านั้นแปรสภาพเป็นรูปร่างมีชีวิตผ่านสายตาของเด็กที่ไม่ได้ส่อความหวาดกลัวขยะแขยง เพราะเป็นสิ่งที่ตนสร้างขึ้นมาและพยายาม*จับต้อง*ควบคุม ภาพซึ่งปรากฏออกมาบ่อยครั้งในเนื้อเรื่องคือ สายตาของ Mei ที่จดจ้องเพ่งอยู่กับบางสิ่งบางอย่าง นอกจากร่องตรงฝาผนังที่ตรึงตาเด็กน้อยแล้ว ยังมีลูกอ๊อดในธารน้ำที่ Mei นั่งมองดู ลูกอ๊อดดำดิ้นไปมาเหมือนเหล่าฝุ่นละอองเขม่าในบ้านที่มีชีวิต เมื่อวิ่งเล่นรอบบ้าน Mei ก็จับถังก้นรั่วขึ้นมาทำเป็นกล้องส่องดูรอบ ๆ อันเป็นการตีกรอบสายตาให้จำเพาะเจาะจงอยู่ในวงจำกัด จนพบเห็นเมล็ดลูกโอ๊ตตกบนพื้นหญ้า เมล็ดลูกโอ๊ตกลายเป็น*ตัวล่อ*สายตาของเด็กให้วิ่งไล่

---

[1] Miyazaki จะใช้เขม่าฝุ่นละอองเป็น*ตัวละคร*ในเรื่องอีกครั้ง ในผลงานชุดใหม่ล่าสุด คือ *Spirited away*

[2] ตอนต้นเรื่องจึงมีการพูดกันว่าบ้านใหม่มีผีสิง แต่ประเด็นดังกล่าวก็จางหายไปเหมือนการออกไปของเขม่าฝุ่น

ตาม Totoro น้อยซึ่งหลบหายไปในใต้ถุนบ้าน Mei นั่งจ้องใต้ถุนบ้าน ใช้สายตาควานหาเจ้าตัวประหลาดที่หอบหิ้วถุงเมล็ดลูกโอ๊ตวิ่งหนีไป ในตอนดังกล่าวซึ่ง Mei ถูกปล่อยให้วิ่งเล่นตามลำพังในขณะที่พ่อทำงานและพี่สาวไปเรียน เด็กจึงอยู่ในโลกส่วนตน สายตาอันบริสุทธิ์พยายามเข้าให้ถึงสิ่งรอบตัว เพ่งและจับจ้องในจุดที่ชวนสะดุดตา พร้อมกับ*ให้ชีวิต*ต่อสิ่งต่าง ๆ ติดตามและรอคอยการปรากฏตนของสิ่งเหล่านั้น เหมือนภาพเด็กน้อยนั่งข้างแปลงผัก จ้องมอง รอคอยอย่างใจจดใจจ่อให้เมล็ดพืชที่เพาะไว้งอกเป็นต้น[3]

โลกที่เด็ก*ให้ภาพ* โลกในจินตนาการที่เด็กมองเป็นตัวเป็นตน และโลกจำลองของเด็กเป็นดั่งภาพสะท้อนของสภาวะแวดล้อมจริงของเด็ก กล่าวคือ เด็กผู้หญิงสองคนอยู่กับพ่อในขณะที่แม่ป่วยพักในโรงพยาบาล ทั้งคู่ได้ไปเจอกับ Totoro ใหญ่ ติดตามด้วยตัวน้อยอีกสองตัว *ภูติ*ทั้งสามเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนสภาพปัจจุบันของเด็กสองคนกับพ่อ โลกจำลองคือภาพลักษณ์ของครอบครัวจำลอง และเมื่อสังเกตพฤติกรรม บทบาท ตลอดจนปฏิกิริยาท่าทางของ Totoro จะพบว่าคล้ายคลึงกับผู้เป็นพ่อ เช่น Totoro อ้าปากกว้างเหมือนตอนที่พ่ออาบน้ำและหัวเราะฉีกปากกว้าง พร้อมลูกสาวทั้งสองเพื่อสยบ/กลบความกลัวจากบรรยากาศกลางคืนเมื่อลมพัดแรง หรือเมื่อเด็ก ๆ เข้ามากระโดดกอดติดกับลำตัวของ Totoro ที่จะพาทะยานขึ้นสู่ฟ้าด้วยลูกข่างที่เป็นฐานหมุนลอยขึ้นไป และทั้งหมดต่างพากันหัวเราะร่าปากกว้างอย่างสนุกสำราญ ภาพการเข้ามาตะปบกอดดังกล่าวเหมือนฉากตอนที่พ่อลงจากรถเมล์มาแล้วเด็ก ๆ ก็ถลาเข้าไปกอดโคนขา และโดยเฉพาะพ่อกลับมาไล่เลี่ยกับการปรากฏกายของ Totoro ที่เพิ่งจะขึ้น*แมวรถบัส*จากไป พ่อและ Totoro จึงมีบทบาทเชื่อมโยง Totoro เข้ามาทำหน้าที่เป็นบิดาผู้พิทักษ์ให้ความสนุกและช่วยเหลือเฉกเช่นพ่อในโลกจริง แม่แบบของ*ภาพ*ในจินตนาการมาจากสิ่งรอบตัว แต่ภูติที่เห็นไม่ได้เป็นภาพหลอน ไม่ได้เป็นเงาสะท้อน แต่เป็นภาพหรือโลกซึ่งควบคู่กับความเป็นจริง *ฝัน*สำหรับเด็กมีชีวิตชีวาและมีตัวตนจริงจาก/ในสายตาของเด็ก

---

[3]เนื้อหาของบทความนี้ไม่ได้มุ่งไปในเชิงจิตวิเคราะห์ แต่คำนึงถึงว่า*บุคลิก*ของตัวละครนั้นมีพื้นฐานมาจาก*ศิลปะ*ในการวาดเล่าเรื่อง และเป็นศิลปะที่จะก่อทั้ง*เบื้องลึก*ให้วิเคราะห์และ*ความโปร่งใส*ให้ชม การวิเคราะห์ไม่ว่าจากมุมมองหรือหลักการใดต้องไม่ละเลย*ภาพเบื้องหน้า*หากจะเข้าถึง*ข้างใน* และภาพไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวประกอบทฤษฎีหรือหลักการ

เนื้อเรื่องจึงมีฉากของการนอนหลับเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งแนะถึงการคาบเกี่ยวระหว่างความจริงและโลกในฝัน Miyazaki สามารถร้อยมิติทั้ง 2 ช่วงเข้าด้วยกันอย่างไม่ขัดเขิน และไม่ได้ต้องการเน้นถึงความคลุมเครือระหว่างสิ่งที่เด็กเห็นและสภาวะในตอนตื่น เพราะภาพเหล่านั้นคือภาพจริงที่เด็กเชื่อและผู้ชมสัมผัสถึง ฉากนอนหลับฉากแรก คือ เมื่อ Mei ซึ่งซุกซนวิ่งไล่ผู้ติดตาม Totoro สอง ตนไปจนเจอ Totoro กำลังนอนหลับในโพรงไม้ Mei เองพลอยง่วงนอนและผลอยหลับไปด้วยบนตัว Totoro ที่มีรูปร่างราวตุ๊กตาหมีตัวโตๆ[4] แต่เมื่อพ่อและพี่สาวมาตามหา กลับเจอ Mei นอนหลับกลางวันในโพรงหญ้าข้างบ้าน อีกตอนหนึ่งคือ เมื่อสองพี่น้องนอนหลับและตื่นมากลางดึกเห็น Totoro และผู้ติดตามเดินเรียงแถวมายังแปลงผักซึ่งเด็กทั้งสองหว่านเมล็ดพืชที่ Totoro ให้ไว้ Totoro ถือร่มที่พี่สาวเคยให้ยืมกระโดดขึ้นลง สวดพึมพำให้เมล็ดพืชเหล่านั้นผุดโตขึ้นมาอย่างรวดเร็วจนเป็นต้นไม้ใหญ่สูงกว่าตัวบ้าน เมื่อตื่นขึ้นมา เด็กทั้งคู่ไม่ได้พบต้นไม้ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านกระจายปกคลุมเหมือนที่เห็น*ในฝัน* แต่พบและลิงโลดใจว่าเมล็ดพันธ์ที่หว่านไว้งอกขึ้นเป็นต้นเล็ก ๆ แล้วอย่างที่รอคอย แม้ความจริงจะไม่เท่าความฝัน แต่ก็เฉียดฉิว โลกในความฝันของเด็กใกล้เคียงกับโลกของผู้ใหญ่ และการจัดวางฉากในเรื่องก็ละเอียดแยบคายในการจะชี้แนะความคิดดังกล่าว โดยผู้ชมจะสังเกตการซ้อนทับกันของทั้งสองมิติ เบื้องหน้าเป็นภาพของต้นไม้ใหญ่ที่โตอย่างรวดเร็วน่าอัศจรรย์ในขณะที่เด็ก ๆ กระโดดโลดเต้นอย่างดีอกดีใจ ส่วนด้านหลังเป็นภาพบ้านที่พ่อกำลังขมักเขม้นทำงานตอนกลางคืนโดยเปิดประตูไว้ให้ลมโกรกอากาศถ่ายเท ในภาพระยะใกล้จะเห็นพ่อเงยหน้าจากโต๊ะทำงาน หันกลับมาด้านนอกราวกับสงสัยหรือรู้สึกอะไรบางอย่าง แต่พ่อคงก้มหน้าก้มตาทำงานต่อไปไม่เห็นภาพต้นไม้เบ้อเริ่มในระยะอันใกล้ เหมือนว่าสิ่งเหล่านั้นไม่มีตัวตน Miyazaki รวมมิติทั้งสองไว้ในพื้นที่เดียวกัน มิติซึ่งคงไว้ทั้งการตัดขาดและความต่อเนื่อง

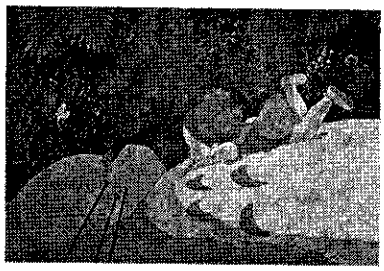

[4]เป็นที่สังเกตกันบ่อยครั้งว่าประเด็นการพลัดหลงไปในดินแดนจินตนาการนั้นเหมือนกับเรื่อง *Alice in Wonderland* ของ Lewis Carrol (1832-1898)

โลกในฝันหรือจินตนาการของเด็กนั้นจึงไม่ได้ห่างไกลจากโลกแห่งความเป็นจริงที่มีผู้ใหญ่เป็นคนดำเนินเรื่อง *ภาพ*จากความคิดและจิตสำนึกของเด็กใกล้เคียงกับเหตุและผลของผู้ใหญ่ ซ้อนทับกับโลกของผู้ใหญ่ แต่ผู้ใหญ่มองไม่เห็น ดังเช่นตอนที่แมวรถบัสพาเด็กทั้งคู่วิ่งท่ามกลาง/ผ่านทุ่งนา แต่ชาวนารู้สึกแค่ลมพัดโดยมีเหตุผลมาจากรถไฟที่กำลังวิ่งผ่านในด้านหลัง[5] Miyazaki *เล่น*อยู่กับความเหลื่อมล้ำระหว่างคำอธิบายจากภาพความจริงและความหมายเร้นอันหลุดพ้นสายตาธรรมดา พ่อที่กำลังทำงานกลางคืนไม่เห็นต้นไม้ใหญ่นั้นและได้ยินเพียงเสียงนกกลางคืน ดนตรีจากป่าพงไพรของชนบท โดยไม่รู้ว่ามาจากลูกสาวทั้งสองที่ Totoro พาทะยานสู่ยอดต้นไม้ นั่งเป่า ocarina ใต้แสงจันทร์ ธรรมชาติรอบตัว ไม่ว่าจะแค่ลมพัดหรือเสียงหรีดหริ่งเรไรกลางคืน จึงแฝงไว้ด้วยจิตวิญญาณอันควรตระหนักถึงและตีความ ที่ชัดเจนอีกฉากคือเมื่อแมวรถบัสจอดบนกิ่งไม้ให้เด็กทั้งคู่มองลงมาเห็นพ่อมาเยี่ยมแม่ ลูก ๆ บนต้นไม้ดูครอบครัวจากมุมมองของตน พ่อพบเพียงฝักข้าวโพดพร้อมคำจารึกให้แม่ทิ้งไว้ริมหน้าต่าง แต่เมื่อพ่อและแม่มองย้อนกลับไปก็ไม่เจอภาพ ไม่เห็นภาพเหล่านั้นด้วยสายตาของความเป็นผู้ใหญ่ ข้าวโพดฝักนั้นเป็นเสมือนร่องรอยหลักฐานของอีกมิติหนึ่งที่มีความฝันและจินตนาการของเด็กเป็นองค์ประกอบหลัก มีมุมมองของเด็กที่ผู้ใหญ่อาจไม่ได้ตระหนักถึงเพราะไม่เห็น

ประเด็นของเรื่องไม่ใช่การเสนอมุมมองอันเนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างวัย ไม่มีความก้าวร้าวแตกหักของความคิดหรือความเชื่อ ตรงกันข้าม Miyazaki พยายามประสานสิ่งที่เด็กเชื่อเข้ากับมุมมองของผู้ใหญ่ หรือปรับสายตาของผู้ใหญ่ไม่ให้ไปขัดแย้งกับภาพที่เด็กเห็น คุณยายเพื่อนบ้านรับฟังเรื่องฝุ่นละอองที่ Mei เล่าราวกับมีชีวิต พร้อมกับสนับสนุนว่าตนก็เคยเจอเมื่อนานมาแล้วสมัยยังเยาว์วัย สิ่งเหล่านั้นไม่มีพิษมีภัย จะออกไปเมื่อมีคนมาอยู่ใหม่ และเมื่อพ่อมาเจอ Mei หลับในโพรง

---

[5] ฉากที่ Satsuki ออกไปเก็บฟืนในคืนแรกที่มาอยู่และทันใดลมก็พัดแรงพาฟืนที่หอบไว้ปลิวว่อนไป สื่อความหมายของจิตวิญญานจากชนบทที่พัดมา*ทักทาย*ผู้มาเยือนหรือมาอยู่ใหม่(จะพบแนวคิดดังกล่าวอีกครั้งใน *Spirited away*) และการที่ Mei จามออกมาทันทีที่พี่สาวชี้ให้ดูต้นการบูรใหญ่เบื้องหน้าเป็นครั้งแรก อาจตีความได้ถึงการ*สัมผัสรับรู้*ถึงบางสิ่งอันละเอียดอ่อนมองไม่เห็น...

หญ้า แล้ว Mei เล่าถึงการได้ไปพบ Totoro พร้อมกับพยายามค้นหาเด็ดยวนั้นด้วยการวิ่งวนไปมาในโพรงหญ้า แต่ก็วกกลับออกมาไม่เจออะไรจนทำให้พ่อหัวเราะ Mei ทำท่าโกรธ แต่พ่อก็ไม่ได้ปฏิเสธโลกในความฝัน/จินตนาการของเด็ก และพยายามปรับจินตนาการนั้นให้มีรูปร่างมากขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง ด้วยการพาไปคารวะต้นการบูรใหญ่ใกล้บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นเจ้าที่ของท้องถิ่นนั้น หรือในกรณีที่ลูก ๆ เห็นเขม่าฝุ่นดำในบ้านมีตัวตนเคลื่อนไหวได้ พ่อก็พยายามอธิบายด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ถึงปรากฏการณ์ทางสายตาเมื่อย้ายจากที่สว่างมาสู่ที่ร่ม

Miyazaki ไม่ได้ผูกเรื่องให้เป็นนิยาย fantasy แต่สามารถสอดแทรกสิ่งที่เด็กมองเห็นและเหมือนเป็นเรื่อง*เหนือจริง*เข้ากับสภาพแวดล้อมจริงอย่างไม่สะดุด ภาพจากจินตนาการและเหตุผลจากความจริงดำเนินควบคู่ไปตลอด แม้ว่าเหตุผลนั้นไม่ได้เป็นตัว*อธิบาย*อย่างแท้จริง แต่ยังคงไว้เพื่อความสมดุลย์ ไม่มีเหตุการณ์ชวนวิตกกังวล เร่งเร้าใจมาก แม้แต่*ปม*ตอนสุดท้ายเกี่ยวกับการหายไปของ Mei ซึ่งหลงทาง ก็ไม่ได้ปรากฏออกมาในลักษณะที่เคร่งเครียด หรือตอนลมพัดแรงเมื่อพ่อและลูกสาวกำลังอาบน้ำในอ่าง พ่อก็บรรเทาสถานการณ์ด้วยการชักชวนให้อ้าปากกว้างหัวเราะ ดังๆ ความน่าสนใจของเรื่องจึงคงไว้ในความธรรมดาสามัญและหนทางในการทำให้เรื่องราวทั้งหมดกลมกลืนมีเอกภาพโลกและตัวละคร*ประหลาด*ของเด็กจึงไม่สวนทางกับสภาพปกตินิ่งเรียบของชนบทอันเป็นฉากในเรื่อง[6]

ดอกไม้ริมขอบโต๊ะ

เนื้อเรื่องโดยรวมสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง คือ 1) การย้ายมาถึงบ้านในชนบท – การค้นพบสถานที่ใหม่ – การไปเยี่ยมแม่ 2) ไปโรงเรียน – ฝนตก – รอรับพ่อที่ป้ายรถเมล์และเจอ Totoro 3) โทรเลขจากโรงพยาบาล – Mei หลงทาง ในสองช่วงหลังนั้นมีองค์ประกอบที่ช่วยให้เรื่องดำเนินไปจนจบตอน คือ ร่มในช่วง 2 และข้าวโพดในช่วง 3 กรณีหนึ่งเป็นการ*เอาร่มไปรับพ่อ* และอีกกรณีคือการ*เอาข้าวโพดไปให้แม่* ทั้งสองเป็นตัวแทนที่ประมวลลักษณะเด่นของแต่ละช่วงไว้ โดยจะสังเกตว่าแต่ละฉากในตอนที่ 2 มีความต่อเนื่องกันในช่วงเวลาเพียงหนึ่งวันและมีความยาวพอสมควรเหมือนตัวร่ม ส่วนตอนสุดท้ายอันถือเป็น*ปม*ของเรื่อง ก็เปิดขึ้นกับบุรุษไปรษณีย์มาส่งโทรเลข และโดยเฉพาะที่

---

[6] ข้อสังเกตอีกประการคือ เนื้อเรื่องไม่ได้บ่งบอกชัดเจนถึงสาเหตุการป่วยของมารดา (แต่ในเรื่องจากหนังสือจะบอกไว้ชัดเจนว่าเป็นวัณโรค) Miyazaki ลดทอนเรื่องชวนวิตก โดยไม่ได้เป็นการเลี่ยงหรือเพื่อเพิ่ม*ความบันเทิง*

ไร่ข้าวโพดอันซับซ้อนหนาทึบของคุณยายเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ Mei ซึ่งวิ่งตามพี่สาวไปในหมู่บ้านก็หลงทางไปในซอยวกวนพร้อมฝักข้าวโพดในอ้อมแขนเพื่อจะเอาไว้ให้แม่ ปัญหาของช่วงสุดท้ายปรากฏออกมาในรูปของเส้นทางอันซับซ้อนในสายตาของเด็กน้อยจนผลที่สุดตัวเองหลงทาง และในรูปของไร่ข้าวโพดหนาทึบซึ่งตนหอบหิ้วฝักสัญลักษณ์ไว้ตลอดจนจบเรื่อง

ทั้งสองกรณีดังกล่าว (ร่มไปรอรับพ่อและฝักข้าวโพดที่เดินทางไปหาแม่) ก่อให้เกิดการปรากฏตัวของ Totoro เพื่อมาคลี่คลายปัญหา ต่างจากช่วงแรกที่ Mei ไปพบโดยบังเอิญอันถือเป็นการ*เปิดตัว*

ในช่วงสองนั้นเป็นการช่วยเหลือเชิงสัญลักษณ์หรืออาจเรียกว่าเป็นการพิสูจน์ความมีน้ำใจโดยมีการ*เกริ่นนำ*ไว้ในช่วงเดียวกันด้วยกรณีของ Kanta เด็กชายชาวชนบท Kanta แสดงปฏิกิริยาเริ่มแรกเหมือนจะเป็นไม้เบื่อไม้เมากับพี่สาวของ Mei ในฐานะผู้มาอยู่ใหม่และในฐานะเพศตรงข้ามรุ่นราวคราวเดียวกัน เมื่อเด็กหญิงทั้งสองติดฝนอยู่ ณ ศาลเจ้าริมทางตอนกำลังกลับบ้าน Kanta ผ่านมาพร้อมร่มแต่พยายามหลบเหมือนร่มบังมองไม่เห็นจน Mei ก้มหน้ามองอย่างไร้เดียงสาด้วยความสงสัย Kanta จึง*ต้องจำนน*ต่อสิ่งที่ตนควรจะทำ นั่นคือ สละร่มของตนให้ทั้งคู่ และรีบวิ่งผละไปอย่างรวดเร็วท่ามกลางสายฝน ภาพตัดและเน้นมาที่ใบหน้าของเด็กชาย Kanta ซึ่งผู้ชมจะเห็นรอยยิ้มมุมปาก อันบ่งถึงความภาคภูมิใจในเหตุที่ตนได้กระทำลงไป[7] เรื่องยังขยายบุคลิกอันน่าชื่นชมของเด็กชาย Kanta ในเวลาต่อมา เมื่อเด็กหญิงทั้งสองแวะเอาร่มมาคืนที่บ้าน Kanta ก่อนจะไปรับพ่อที่ป้ายรถเมล์ ผู้ชมจึงได้รับรู้ว่า Kanta ไม่ได้บอกแม่ว่าให้ยืมร่มไป แต่บอกแค่ว่าลืมไว้ที่โรงเรียนจนแม่ดุในความเลินเล่อ Kanta หลบตัวอยู่ในบ้านตลอดเวลาที่เด็กทั้งสองคืนร่มให้แม่ ไม่ได้ออกมาเอาความดีความชอบ (และคงไม่ต้องการประจันหน้ากับผู้ที่ตนแลบลิ้นปลิ้นตาแหย่ด้วย) เมื่อคุณยายถามว่าใครมา เด็กชาย Kanta ก็ทำไม่รู้ไม่ชี้ คงวุ่นกับการเล่นเครื่องร่อน สิ่งที่สื่อออกมาจากตัวละครของ Kanta จึงคือการกระทำอันบริสุทธิ์โดยแท้ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ Miyazaki ไม่ได้ชี้บอกบทเรียนศีลธรรมในลักษณะตรงไปตรงมาที่อื่น ๆ ตัวละครของ Kanta แฝงความแยบยลในการถ่ายทอดเรื่องของคุณธรรมหรือเมตตา

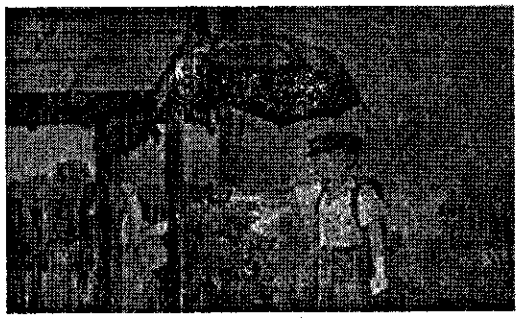

[7] การที่ Mei เอ่ยทักระหว่างทางกลับว่าร่มมีรูรั่ว น่าจะให้ความหมายอะไรบางอย่างซึ่งในที่นี้ยังไม่สามารถประมวลออกมาได้

โดยปราศจากการเน้นย้ำจนเกินพอ ภาพ Kanta ปฏิเสธกับคุณยาย ทำไม่รู้เรื่องและจับเครื่องบินร่อนไปมา เรียกรอยยิ้มจากผู้ชมได้อย่างดี

ร่มยังคงบทบาทเป็นตัวดำเนินเรื่องต่อไป เพราะจากนั้น Mei และพี่สาวก็ไปรอรับพ่อที่ป้ายรถเมล์พร้อมร่มของตนอีก 2 คัน เนื้อเรื่องชลอหรือถ่วงการกลับมาของพ่อไว้ ณ จุดตรงป้ายรถเมล์ เพื่อที่จะปล่อยให้ตัวละครหลักออกมาร่วมฉาก Totoro โผล่เข้ามายืนร่วมเป็นผู้โดยสารคอยรถเมล์ ข้าง ๆ พี่สาวที่แบกน้องสาวซึ่งผลอยหลับเพราะความเหนื่อยท่ามกลางสายฝนพรำ ๆ และภายใต้แสงสลัวของโคมไฟข้างทาง ตัวประหลาดขนาดอ้วนใหญ่ หูชูตั้ง นิ้วมือแหลม ตากลม ๆ ก้าวเข้ามายืนเคียงข้าง บนศรีษะมีใบไม้ปิดแปะไว้กันฝนชวนขบขันแทนที่จะน่ากลัว และ Satsuki พี่สาวก็ไม่กลัว กลับยื่นร่มอีกคันที่รอเอาไว้รับพ่อให้ Totoro ขึ้นรถบัสแมวไป พี่สาวแสดงความมีน้ำใจไม่ได้หวาดกลัวรูปลักษณ์ภายนอก ก่อนจะขึ้นรถบัสแมว Totoro ก็ยื่นของขวัญ (ซึ่งต่อมา Satsuki จะเขียนเล่าในจดหมายให้แม่อ่านว่าคือเมล็ดพืชห่อในใบไผ่และผูกไว้ด้วยหญ้าหนวดหญ้ามังกร[8]) เป็นเหมือนสิ่งตอบแทนหรือคำขอบคุณ แต่สิ่งตอบแทนที่เป็นปัจจุบันกว่านั้นและไม่ได้ไร้ความหมายเลย คือ ทันทีที่รถบัสแมวพา Totoro พุ่งทะยานหายไปในความมืดมิด รถบัสของพ่อก็มาถึงต่อเนื่องกัน การมาปรากฏตัวของ Totoro เปรียบเสมือนบทพิสูจน์สำหรับเด็กหญิงทั้งสองซึ่งเคยได้รับความปรานีจากผู้อื่น (Kanta) และเรียนรู้ในเวลาไล่เลี่ยกันที่จะ*ให้*รวมถึง*ผล*จากการให้นั้น (ห่อเมล็ดพืช + การกลับมาในทันใดของพ่อ) Totoro มายืนเป็นเพื่อนและมา*แทนที่*ตัวพ่อที่ยังมาไม่ถึง ในความมืดที่ปกคลุมไปรอบตัว เด็กสร้างตัวแทนของสิ่งที่ขาดหายไป คงไม่ใช่เรื่องบังเอิญอีกว่า การก้าวเข้ามาของ Totoro ในตอนดังกล่าว สอดคล้องกับการฟุบหลับของ Mei บนหลังพี่สาว...

การปรากฏตัวของ Totoro ในช่วงสุดท้าย เนื่องมาจากการหายตัวไปของ Mei ซึ่งหลงทางชาวบ้านต่างช่วยกันค้นหาอย่างไร้ผล พี่สาวจึงต้องไปขอความอนุเคราะห์จาก Totoro *ภูติ*ผู้จะมาช่วยแก้ปัญหานั้น Totoro เรียกรถบัสแมวให้พาพี่สาวไปค้นหาน้องสาวจนเจอ รถบัสในลักษณะที่ประหลาดจับตา (แมวตัวโต 12 ขา ลำตัวกลวงเป็นที่นั่ง ปากฉีกกว้าง ตาลุกโพลงแทนไฟหน้ารถ มีหนู

---

[8] รางวัลที่ได้รับเป็นเหมือน*ผล*จากการ*ติดตาม* เพราะ Mei วิ่งไล่ผู้ติดตาม Totoro ก็เนื่องมาจากเมล็ดลูกโอ๊ตที่หล่นตามพื้น Totoro ตอบสนองและให้ในสิ่งที่เด็กค้นหา

สองตัวแปะติดเป็นริบบิ้นไฟเสริมด้านบน และป้ายรถด้านหน้าก็เปลี่ยนไปตามสถานที่ที่จะไป) ปรากฏตัวในช่วง 2 และหวนกลับมาอีกครั้ง Miyazaki เรียงร้อยองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเป็นจังหวะกลมกลืน โดยโยงสิ่งเหล่านั้นเข้าด้วยกัน (ลูกอ๊อดในแอ่งน้ำที่ Mei จ้องมองมีรูปทรงและสีเหมือนเหล่าฝูงฝุ่นละอองในบ้าน) หรือนำกลับมาอีกครั้งในช่วงต่างกัน เฉกเช่นรถบัสแมวที่กลับมา หรือร่มที่ให้ Totoro ไป ก็จะกลับมาอีกสองหนในฉากที่ Totoro *ปลูก*พืชให้เติบโตโดยมีร่มในมือและในตอนสุดท้ายที่ผู้ชมจะเห็น Totoro ยืนบนยอดไม้ถือร่มคันเดิมอันเป็นหลักฐานความมีเมตตาของเด็ก หรือตัวละครระดับรองที่เหมือนจะแค่*ประกอบ*ฉาก คือ บุรุษไปรษณีย์ในตอนต้นที่เด็ก ๆ นึกว่าเป็นตำรวจ บุรุษไปรษณีย์กลับมาอีกหนในช่วงสุดท้ายเพื่อมาส่งโทรเลขด่วนจากโรงพยาบาล

Miyazaki ไม่ละทิ้งองค์ประกอบเล็กองค์ประกอบน้อย (แต่ไม่ได้หยุมหยิม ยิบย่อยจนลานตา) เพื่อเอกภาพและความสมบูรณ์ในตัวเรื่องและภาพที่ออกมา ราวจะสื่อให้ผู้ชมตระหนักถึงความสำคัญหรือคุณค่าของสิ่งรอบตัวที่อาจถูกมองข้ามเพิกเฉย ความละเอียดอ่อนพิถีพิถันและช่างสังเกตของศิลปินเห็นได้ชัดจากการคัดสรรภาพต่าง ๆ จากมุมมองอันบ่งบอกการเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครเด็ก ดังจะพบในหลากหลายตอน เช่น ภาพ Mei เด็กน้อยพยายามปีนป่ายขึ้นบนบ้านด้วยตนเองยามเมื่อมาถึง หรือภาพที่ Mei พยายามเอื้อมมือมาวางดอกไม้บนขอบโต๊ะที่พ่อกำลังทำงานอยู่ และพ่อก็ไม่แสดงอาการเพิกเฉยต่อสิ่งเล็กสิ่งน้อยเหล่านั้น กลับยิ้ม หยิบดอกไม้มาดู แล้วเขียนหรือวาดอะไรบางอย่างบนกระดาษราวกับว่าแรงบันดาลใจกลับคืนมาพร้อมกับดอกไม้ดอกนั้นในมือ หลังจากนั่งกุมขมับคิดไม่ออกมาเป็นชั่วขณะ ดอกไม้ซึ่งลูกสาวหยิบยื่นให้มาช่วยสานต่อในสิ่งที่ยังไม่บรรลุเติมในสิ่งที่ขาดช่วงไป[9]

และสิ่งรอบตัวซึ่ง Miyazaki สื่ออย่างชัดเจนถึงความสำคัญ คือเรื่องของธรรมชาติ นัยเชิงนิเวศน์วิทยา (อันแทบจะเป็นหัวใจของผลงานอีกหลายเรื่องของ Miyazaki[10]) ปรากฏออกมาผ่านเรื่องต้นไม้ใหญ่เจ้าที่ เมล็ดพืชในห่อใบไผ่ที่ Totoro มอบให้เด็กทั้งสอง ฉากชีวิตในชนบทอันเรียบง่ายสดชื่นด้วยพืชพันธุ์จากธรรมชาติ เหมือนแตงกวาที่คุณยายเก็บมาจากสวนสด ๆ ล้างและให้เด็กทั้งสองขบเคี้ยวอย่างเอร็ดอร่อย ธรรมชาติของ Miyazaki แฝงไว้ด้วยจิตวิญญาณ *ภูติเจ้าที่* ซึ่งคอยช่วยเหลือปกปักษ์รักษา ผู้ชมจะสังเกตอีกว่าสิ่งหนึ่งที่ปรากฏมาตั้งแต่ฉากแรก และได้รับการสอดแทรกมาตลอด

---

[9] ในฉากที่ Totoro พาเด็กทั้งสองเหาะลอยขึ้นไปบนยอดไม้ นั่งเป่า ocarina ใต้แสงจันทร์ จะสังเกตว่าปฏิกิริยาของพ่อนั้นเปลี่ยนจากท่าทางเคร่งเครียดหน้าตรงกับตำราข้างหน้าเป็นรอยยิ้ม และเปลี่ยนอิริยาบทเอามือหนุนศีรษะในท่าสบาย ๆ เมื่อได้ยิน*เสียงดนตรียามวิกาล*

[10] เช่น *Princess Mononoke* หรือ *Spirited away* (2001)

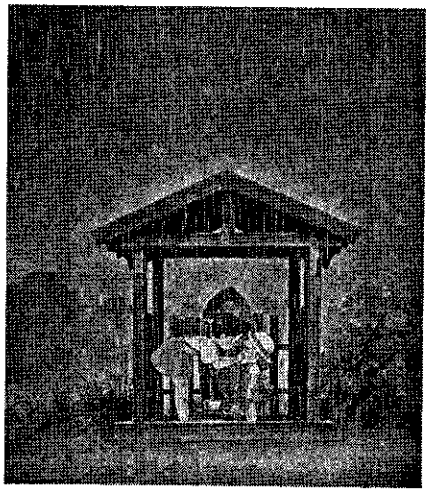

เป็นระยะจนถึงฉากสุดท้ายที่ Mei หลงทางหมดแรงนั่งพัก นั่นคือเหล่าเทวรูปและศาลเจ้าริมทาง นับแต่ฉากหลบฝนในศาลเจ้า Satsuki และ Mei พนมมือสวดภาวนา ต่อมาก็ได้รับร่มจาก Kanta ศิลปินแนะบอกไว้เป็นอย่างดีว่าเด็ก ๆ ปลอดภัย เพราะศาลเจ้าริมทางที่หลบฝนและเทวรูป ณ ที่ Mei นั่งพักหมดกำลังใจนั้น คือเทพ Jizo-san ผู้คุ้มครองเด็กและนักเดินทาง[11] หรือในระหว่างรอรับพ่อที่ป้ายรถเมล์ Mei เดินซุกซนเล่นไปมารอบ ๆ และแอบเห็นศาลเจ้าระหว่างต้นไม้ท่ามกลางความมืด ซึ่งทำให้รู้สึกกลัวจนต้องกลับมายืนนิ่ง ๆ ใกล้พี่สาว เด็กกำลังเผชิญกับจิตวิญญาณของท้องถิ่นใกล้ตัว จึงไม่ใช่เรื่องไร้ความหมายที่ในเวลาต่อมา Totoro ปรากฏตัวออกมาร่วมรอรถเมล์เป็นเพื่อน

Miyazaki *ไม่ลืม*ความเชื่อพื้นฐานดังกล่าว ความเชื่อของท้องถิ่น ความเชื่อที่แฝงประกอบเรื่องและช่วยให้เด็กข้ามผ่านภยันอันตรายหรือปัญหาที่ผจญ การรอคอยของเด็กที่จะให้เมล็ดพืชที่หว่านไว้งอกเป็นต้นจึงตอบสนองด้วยการมาของ Totoro ยามกลางคืน ถือร่มสวดมนต์เหมือนประกอบพิธีกรรม เร่งให้งอกขึ้นเป็นต้นอย่างรวดเร็ว เด็กทั้งสองต่างเลียนแบบท่าทางดังกล่าวด้วยความมุ่งมั่นและลิงโลดใจเมื่อเห็นผลนั้นในทันตา เนื้อเรื่องจึงคงเสน่ห์ความขลังความศักดิ์สิทธิ์ในการเล่าและสอดแทรกแง่คิดโดยไม่เป็นการยัดเยียดหรือถ่ายทอดออกมาในลักษณะที่ดิบ

จากตาคางคกสู่ยอดการบูร

พลวัตรประการสำคัญในศิลปะการเล่าเรื่องของ Miyazaki คือ การรู้จักปรับเปลี่ยนมุมมอง โยกย้ายตำแหน่งที่ภาพถูกมอง ช่วยให้เรื่องอันธรรมดาสามัญไม่เกิดความราบเรียบ*ไปเรื่อย* ๆ โดยจะสังเกตเห็นการสลับมุมมองตลอดเวลาระหว่างการขึ้นไปที่สูงหรือมุมมองจากที่สูง (เสาบ้านที่เอนเอียง / การขึ้นไปบนห้องใต้เพดาน / จักรยานบนเนินตอนถึงโรงพยาบาล / เครื่องร่อนของ Kanta /การเหาะทะยานขึ้นไปบนยอดต้นไม้กับ Totoro[12]) และการมองลงต่ำ ก้มต่ำ (Mei ต้องนั่งมองดูเพื่อจะ*เห็น*ผู้ติดตาม Totoro / Mei ก้มมองใต้ถุนบ้าน / โพรงในต้นไม้ที่นำไปสู่ Totoro / Mei โน้มตัวลงมองใต้ร่ม

---

[11] ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ มาลินี คัมภีรญาณนนท์ ผู้ช่วยให้ความกระจ่างในเรื่องดังกล่าว

[12] ฉากการเหาะลอยหรือการร่อนในอากาศปรากฏบ่อยครั้งในหลายผลงานของ Miyazaki จนกลายเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง เช่น *Porco Rosso, Kiki's delivery service, Spirited away*

ของ Kanta) การเปลี่ยนระดับสายตาขึ้นลง ทำให้หลุดพ้นจากการมอง*ปกติ* สร้างมุมมองที่ข้ามผ่านระนาบราบเรียบของเรื่องราว เพื่อหลุดพ้นจากโลกของความเป็นจริง (เรื่องที่เล่า) คลี่คลาย ประเด็นปัญหาที่ตั้งไว้ในความเป็นจริงและเพื่อ*ผล*ของความหมายที่ควบคู่กันไป ผู้ชมจะสังเกตเห็นว่าตำแหน่งการแก้ปัญหาของ Totoro เพื่อช่วยตามหา Mei คือการยืนบนยอดต้นการบูรใหญ่พร้อม Satsuki[13] แล้วจึงเรียกแมวรถบัสให้มารับ เมื่อตามหา Mei จนพบ แมวรถบัสพาเด็กทั้งคู่ไปจอดส่งบนกิ่งไม้ให้มองลงมาเห็นพ่อแม่ที่โรงพยาบาลในระยะห่าง ความเป็นห่วงกังวลและปมที่ขมวดขึ้นคลี่คลายลงเมื่อระดับของการมองไม่ได้เป็นเส้นตรงยาวเป็นแนวระนาบ

ฉากเด่นของเรื่องฉากหนึ่งอยู่ในประมาณช่วงกลางเรื่อง คือตอนรอรับพ่อที่ป้ายรถเมล์ท่ามกลางสายฝนแต่พ่อก็ยังไม่มาเสียที จน Mei เด็กน้อยเหนื่อยและง่วง พี่สาวจึงต้องถือร่มและแบกน้องสาวไว้บนหลัง ศิลปิน*สร้าง*บรรยากาศความโดดเดี่ยววังเวงด้วยภาพของการรอคอยใต้สายฝน ในความมืดข้างทางของถนนในชนบท และมุมมองก็โยกย้ายเป็นการมองจากระดับสูง คือมองลงมาจากโคมไฟข้างทาง เพื่อให้เห็นภาพเด็กทั้งสองยืนอยู่เบื้องล่าง รูปทรงของโคมไฟและร่มตอบรับและแนะถึงการเชื่อมโยงสูง – ต่ำ ภาพต่อมามุมมองเปลี่ยนไปในระดับตรงข้ามคือ ส่วนที่เป็นพื้นดินเฉอะแฉะมีดางดกเป็นตัวเอกคลานออกกลางใจภาพ บรรยากาศของการรอคอยถูกสื่อออกมาในหลายระดับเน้นย้ำความวิเวกวังเวง รวมทั้งสภาพความลึกลับของสถานที่เมื่อ Mei แอบไปเห็นศาลเจ้าในมุมมืดข้างทาง แล้ว Totoro ก็ก้าวเข้ามาเป็นผู้โดยสารประหลาดยืนเคียงข้างรอ(แมว)รถเมล์ Miyazaki สร้างมุมมองอันชวนให้ขันด้วยการเสนอภาพในลักษณะหน้าตรงที่มีองค์ประกอบยืนเรียงรายกันข้างทางใต้สายฝน อันได้แก่ ป้ายรถเมล์ – เด็กหญิงกางร่มแบกน้อง – ตัวประหลาดที่โผล่มาคอยรถเมล์ด้วย สัตว์รูปร่างคล้ายนกเค้าแมวหรือนกฮูกตัวโต ตากลม ปากนิด (แต่เมื่อยิ้มจะฉีกกว้าง) ใช้ใบไม้ปิดหัวกันฝน ดูไม่มีพิษมีภัย แต่กลับช่วยเรียกรอยยิ้มด้วยขนาดและรูปลักษณ์อันแตกต่างจากเด็กทั้งคู่ รวมทั้งท่าทางอันเด๋อด๋าไม่รู้จะถือร่มที่ Satsuki ยื่นให้อย่างไร

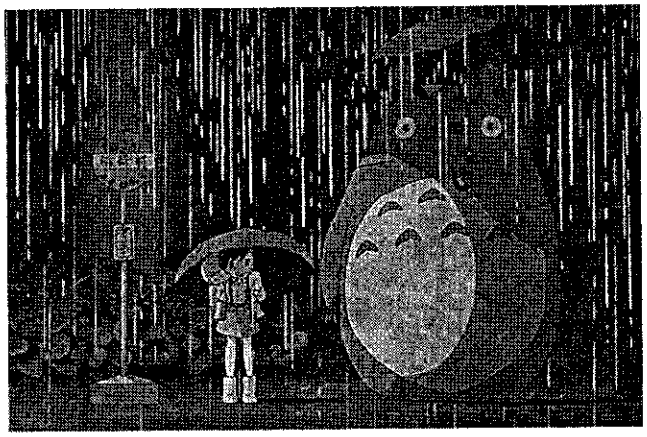

---

[13] ใน *Spirited away* เช่นกัน การคลี่คลายปมของเรื่อง คือเมื่อมังกร Haku พา Chihiro ทะยานไปบนฟ้า และ ณ จุดสุดยอดนั้น Chihiro ก็รำลึกและเผยถึงตัวตนที่แท้จริงของ มังกร Haku ซึ่งเกล็ดค่อย ๆ แตกกระจายออก...

หากยกเว้นบางประโยคจากพี่สาวแล้ว ตอนดังกล่าวดำเนินไปโดยแทบไม่มีบทสนทนาโต้ตอบใด ๆ มาทำลายความเงียบ ไม่จำเป็นต้องบรรยายด้วยคำพูด เพราะภาพเล่าและสื่อได้ด้วยตัวมันเองว่าการรอคอยอันเนิ่นนานของเด็กทั้งสอง มี Totoro มาช่วยบรรเทาความกังวล ภาพตัวประหลาดยืนข้างทางถือร่มกันฝนที่กันอย่างไรก็ไม่ครอบคลุมตัวอ้วนกลมได้ทั้งหมด ชวนให้ขบขัน สลับกับภาพของคางคกหน้าตรงที่ท่าทางแปลกใจกับผู้โดยสารผิดธรรมดาที่เข้ามาใหม่ Miyazaki สร้างการเปรียบเทียบสูง – ต่ำ / อ้วนใหญ่ – พองเล็ก อันช่วยย้ำความแตกต่างและเน้น*มุข*จากการเปลี่ยนมุมมองอารมณ์สุนทรีย์ถึงจุดสุดยอดเมื่อ Totoro อ้าปากยิ้มกว้างอย่างมีความสุขต่อเสียงของเม็ดฝนที่หล่นจากกิ่งก้านใบไม้ลงมากระทบกับร่ม เพื่อให้ได้เห็น*ผล*มากขึ้น Totoro กางมือข้างหนึ่งออก ตั้งตัวกระโดดขึ้นลงหนึ่งหน ทำให้เม็ดฝนจากต้นไม้ตกลงมาเป็นกราวใหญ่ ชวนให้ Totoro อ้าปากกว้างหัวเราะด้วยความเพลิดเพลิน Miyazaki ลดความตึงเครียดของการรอคอยผ่านท่าทางซื่อ ๆ บริสุทธิ์และด้วยเรื่องที่สามัญธรรมดา (เม็ดฝนกระทบร่ม) มุมมองที่*กระดก*ขึ้นชั่วขณะหนึ่งจากการกระโดดของ Totoro เปลี่ยนให้ภาพหน้าตรงริมทางไร้บทสนทนานั้นครื้นเครงขึ้นมา

Totoro เข้ามาเปลี่ยนมุมมองปกติให้กลับมีชีวิตชีวา เหมือนจินตนาการและความฝันที่มาบรรเทาลดหย่อนปัญหาต่าง ๆ โดยทำให้กรอบของความเป็นจริงนั้นพังทลาย นำพุ่งขึ้นสูง เหินหาวเหาะไปสู่อีกระดับของสายตา เช่น ตอนที่พาเด็กทั้งสองและผู้ติดตามน้อยอีกสองร่อนขึ้นไปด้วยยานลูกข่างที่หมุนติ้ว

เด็กทั้งสองเป็นตัวละครหลักต่อการดำเนินเรื่องที่จะชักนำไปสู่การปรากฏกายของตัวแทนแห่งโลกจินตนาการ โลกที่เห็นได้ด้วยสายตาความเป็นเด็ก ดินแดนที่ถูกสร้าง ถูก*ปลุก*ขึ้นมา โดยเมื่อสังเกตจากต้นจนจบจะพบบทบาทของ Totoro ที่มีทั้ง passive และ active และแบ่งแยกระหว่างกลางวัน และกลางคืน การปรากฏตัวทั้ง 4 ครั้งของ Totoro สามารถวิเคราะห์ออกมาเป็นระบบที่ชัดเจนดังนี้

เวลา	*เหตุการณ์*	*บทบาทของTotoro*
1. กลางวัน	Mei มาพบ Totoro นอนหลับในโพรงต้นไม้	Passive
2. กลางคืน	Totoro เดินมาหา Mei และพี่สาวที่ป้ายรถเมล์	Active
3. กลางคืน	Totoro ทั้ง 3 มา*ปลุก*พืชให้เติบโตและพา เด็ก ๆ เหาะลอยไปบนยอดต้นการบูร	Active
4. กลางวัน⟶กลางคืน	Satsuki ปลุก Totoro ให้ตื่นมาช่วยตามหา Mei	passive⟶active

กลางวัน Totoro อยู่ในสภาวะหลับไหลไม่มีบทบาทในฐานะผู้กระทำ (active) แต่ในช่วงกลางคืน Totoro ตื่นขึ้นมาร่วมเหตุการณ์ และตอนสุดท้ายอันเป็นช่วงเวลาคาบเกี่ยว โพล้เพล้ ใกล้จะค่ำ พี่สาวของ Mei ก็มาหา Totoro ให้ตื่นมาช่วยค้นหาน้องสาว Totoro จึงเป็นเสมือนบางสิ่งบางอย่างที่ถูก*ปลุก*/สร้างขึ้นมา อยู่ในสภาพของความฝัน ใหญ่โตแต่ไม่มีพิษภัย คือห้วงจินตนาการของเด็ก ความเชื่อและศรัทธาของความเยาว์วัย

โลกส่วนตนของเด็กถ่ายทอดออกมาผ่านภาพโพรง/อุโมงค์ต้นหญ้าต้นไม้ใกล้บ้านที่ Mei วิ่งไล่ตาม Totoro น้อย 2 ตนเข้าไป หลงเข้าไปในต่างมิติที่ผู้ใหญ่หาไม่เจอ[14] และโพรงในต้นการบูรใหญ่ซึ่งเป็นที่พักอันรื่นรมย์ของ Totoro ก็ยังย้ำสภาพปิดและอาณาบริเวณส่วนตัวของเด็กที่ Mei พลัดตกลงไป และนอนฟุบหลับบนพุงของ Totoro ท่ามกลางหมู่ดอกไม้ ผีเสื้อ ธรรมชาติสวยสดของโลกที่ผู้ใหญ่ไปไม่ถึง

ดังนั้นในการหายตัวไปของ Mei ทั้งสองครั้ง (วิ่งไล่ตาม Totoro น้อยทั้งสอง + หลงทางตอนพยายามเอาข้าวโพดไปให้แม่) การจะตามหาตัวน้องสาว / ลูกสาวแต่ละครั้งจึงต้องตามร่องรอยของสิ่งที่เด็กเชื่อและสร้างขึ้น โดยในครั้งแรกนั้น พ่อและพี่สาวต้องก้มตัวลงต่ำมุดเข้าไปในโพรงหญ้า เพื่อมาเจอ Mei นอนหลับอยู่ ผู้ใหญ่ต้องปรับตัวทำตนให้เข้ากับหรือสอดคล้องกับ*ดินแดน*ส่วนตนนั้นของเด็ก และตอนสุดท้าย การจะตามหาน้องสาวที่หายไป Satsuki เลิกล้มการมุ่งหน้าหาน้องสาวที่หลงทาง ไม่สามารถเดินเป็นเส้นตรงในทางระนาบปกติได้[15] จำต้อง*ลัดเลาะแยก*ตัวออกมาค้นหา Totoro ซึ่งเป็นแรงศรัทธาและความเชื่อของตน ด้วยการ*ดำดิ่ง*จมสู่ในสิ่งที่ตนและน้องสาวเชื่อว่ามีตัวตนลงไปในโพรงของ Totoro *ปลุก*เอาความเชื่อนั้นให้ตื่นขึ้นมาช่วยแก้ปัญหาในโลกของความเป็นจริง ภาพที่ Satsuki ฝ่าความมืดในอุโมงค์ต้นไม้เพื่อไปตามหา Totoro จึงคือการค้นหาจาก*ภายใน*

หากจะ*มองให้ลึก*ลงไปอีก Mei เคยหลงเข้าไปในอุโมงค์ต้นไม้จนไปเจอ Totoro หลับในโพรงการบูร หรือวิ่งตามพี่สาวและ Kanta ไม่ทันตอนที่ต้องไปโทรศัพท์ด่วน จนหลงวกไปวนมาในซอกซอยของหมู่บ้าน การหลงทางครั้งสุดท้ายของ Mei จึงเนื่องมาจากการ*ไล่ตามความเป็นจริงยังไม่ทัน* ชาวบ้านช่วยกันค้นหาตามที่ต่าง ๆ แต่ก็ไม่เจอ เพราะเด็กน้อยไม่ได้หลงทางในโลกแห่งตัวตน แต่

---

[14] อุโมงค์ปรากฏอีกครั้งใน *Spirited away* และคงบทบาทของทางผ่านเชื่อมโยงไปยังอีกดินแดนหนึ่ง ดูเหมือน Miyazaki จะชื่นชอบแนวคิดเรื่องพรมแดนระหว่างมิติ ซึ่งต้องข้ามหรือก้าวผ่านเพื่อการค้นพบและเรียนรู้สิ่งใหม่

[15] ในภาพที่เป็นมุมมองจากที่สูง จะสังเกตเห็น Satsuki วิ่งไปตามทางตรงยาวของชนบท

พลัดไปในโพรงของจินตนาการ ในโลกที่ไม่สามารถค้นหาได้ด้วยสายตาผู้ใหญ่หากไม่เห็นในสิ่งที่เด็กเชื่อหรือเชื่อต่อสิ่งที่เด็กเห็น เมื่อ Satsuki ปฏิเสธว่ารองเท้าหนึ่งข้างที่พบในหนองน้ำไม่ใช่ของน้องสาวตน นั่นคือการปฏิเสธว่า sign ที่พบบนโลกแห่งความเป็นจริงนั้นไร้ความหมาย หรือแตกต่างจากความหมายที่แท้จริงซึ่งไม่สามารถควานหาอย่างธรรมดาแม้จะ*ลึก*ลงไปในหนองน้ำก็ตาม เพราะน้องสาวไม่ได้หลงอยู่ในเส้นทางปกติ ในหนทางที่ผู้ใหญ่จับหลักตั้งต้นและจดจำ แต่พลัดไปในความคดเคี้ยวซอกซ้อนของดินแดนที่ตนยังต้องเรียนรู้ โดยไม่ทิ้งร่องรอยหรือเครื่องหมายใด ๆ บอก การจะตีความเพื่อค้นพบสิ่งที่หายไป มองไม่เห็น จึงเรียกร้องให้เริ่ม(เข้าใจ)จาก*หลักการพื้นฐานดั้งเดิม*อันเป็นตัวให้เด็กยึดเหนี่ยว เพื่อจะทะยานไปพร้อมแมวรถบัส พาหนะที่ไม่มีใครเห็นและที่จะนำไปสู่หนทางขึ้นลงอันไม่เป็นระเบียบระบบ เหตุผลจากสิ่งที่พบเห็น (รถไฟที่กำลังแล่นในฉากหลังและก่อแรงลมซึ่งชาวนารู้สึก เป็นสาเหตุจาก*ความเป็นจริง* แต่ไม่ใช่ต้นเหตุ*แท้จริง*ซึ่งคือแมวรถบัสกระโจนทะยานผ่านท้องทุ่งที่ชาวชนบทกำลังทำงานอยู่) หรือตกค้างไว้ (รองเท้า) จึงไม่สามารถบรรลุให้คำอธิบายได้ทั้งหมด

บทบาทอันโดดเด่นของพี่สาวในช่วงสุดท้าย ก่อให้เกิดการเปรียบเทียบจินตนาการที่แตกต่างกันระหว่างเด็กหญิงทั้งสอง Mei ในวัย 4–5 ขวบ *ยังคง*ความไร้เดียงสาและเจอ Totoro *ด้วยความบังเอิญ* โดยสัญชาติญาณของเด็กที่ไล่ตาม Totoro ตัวเล็กตัวน้อยซึ่ง*ล่อ*ให้หลงไปในโลกแห่งความฝัน Mei เจอ Totoro หลับและพยายามจี้หยอกแต่ Totoro ก็ไม่ตื่น กลับกระจายขยายแผ่ความง่วงต่อถึงเด็กน้อย มุมมองจากภายในปากที่อ้าหาวเป็นกรอบให้ใบหน้าของ Mei เหมือนถูกกลืนเข้าไปในลำคอ จึงสื่อความหมายว่า Mei นั้นยังไม่สามารถสร้างภาพพจน์ที่เป็นตัวตนมีพลวัตรได้ชัดเจนเท่าพี่สาวผู้ตามหา Totoro อย่าง*จงใจ*และสามารถ*ปลุก*ภาพอันนั้นออกมาเป็นรูปเป็นร่างตื่นมาช่วยคลี่คลายปมโดยเฉพาะฉากตอนรอรับพ่อที่ป้ายรถเมล์ก็เป็นพี่สาวผู้รับรู้การมาถึงของ Totoro ในขณะที่ Mei หลับอยู่บนหลัง หรือฉากนอนหลับในมุ้ง เป็นพี่สาวอีกเช่นกันซึ่งตื่นมาเห็น Totoro ทั้งสามเป็นคนแรกก่อนจะปลุกให้ Mei ตื่นมาดู ในวัยดังกล่าว Mei จึงเป็นเพียงผู้ทำตาม เลียนแบบสิ่งที่ตนเห็น เหมือนการพูดย้ำซ้ำคำพี่สาวอย่างสนุกสนานตอนเปิดประตูต่าง ๆ ในบ้านค้นหาทางขึ้นห้องชั้นบน และเหมือนการสะท้อนภาพจำนวนสมาชิกในครอบครัวปัจจุบันออกสู่ Totoro ทั้ง 3 อันเป็นภาพลักษณ์ในจินตนาการที่ตนยังไม่สามารถให้รูปร่างได้ชัดเจนด้วยตนเอง ภาพเขม่าละอองสีดำที่ดูเหมือนมีชีวิต แต่เมื่อมาอยู่ในมือของ Mei กลายเป็นคราบดำเลอะติดมือ จึงให้ความหมายไปในทางเดียวกัน หรือหากสังเกตภาพการ์ตูนที่เด็กทั้งสองวาด จะพบว่าภาพที่พี่สาววาดในจดหมายมีลายเส้นคมชัด เป็นรูปเป็นร่าง แตกต่างจากภาพที่ Mei วาดในชั้นเรียนของพี่สาว เป็นรูป Totoro อันบิดเบี้ยวและยังสับสน

แง่คิดและมุมมองที่ Miyazaki เสนอในภาพยนตร์การ์ตูน *My Neighbor Totoro* ไม่อาจสรุปด้วยคำสั้น ๆ ได้ว่าคือ สายตาของการมองโลกในแง่ดี เพราะแม้ว่าเนื้อเรื่องปกติธรรมดาจะไม่มีเหตุการณ์ระทึกขวัญชวนให้ตื่นเต้น เร้าอารมณ์ แต่ Miyazaki มีศิลปะในการ*ทอเนื้อหา*เข้ากับผืนผ้าใบทั้งหมดซึ่งไม่ได้ให้แค่ความบันเทิง ความหมายถูกถักร้อยและมีให้ค้นพบในทุกสิ่งรอบกาย หากสิ่งต่าง ๆ คงความน่าสนใจไว้ในตัวและเรียกร้องให้ตระหนักถึงคุณค่า เรื่องอันชวนสลดก็อาจเกิดขึ้นได้จากแค่เหตุผลเล็กน้อย เช่น การที่แม่จะไม่ได้ออกจากโรงพยาบาลตามกำหนด จนทำให้เด็กน้อยอายุ 4-5 ขวบผิดหวังไม่เข้าใจ ดั้นด้นหอบหิ้วเอาข้าวโพด 1 ฝัก เพื่อจะนำไปให้จนหลงทาง ธรรมชาติพืชพันธุ์แมกไม้ในชนบทเป็นหลักเริ่มต้นของการค้นพบ (การย้ายมาอยู่ใหม่ เจอ*เพื่อนบ้าน*ใหม่) ช่วยสมานทดแทนสิ่งที่ขาดหายไป การละเลยมองข้ามสิ่งเล็กสิ่งน้อยอาจทำให้ไม่เห็นดวงตากลม ๆ สองข้างของเหล่าฝุ่นเขม่าต่าง ๆ และอาจจะไม่เจอ "เพื่อนบ้าน" ที่มาร่วมยืนคอยรถเมล์ข้างทาง...

Totoro ภูติและจิตวิญญาณแห่งความเป็นเด็กซึ่งผู้ใหญ่ไม่ควรมองผ่านไป ด้วยว่ารางวัลตอบแทนอันล้ำค่านั้นห่อด้วยใบไผ่และผูกไว้ด้วยหญ้าหนวดมังกร...